

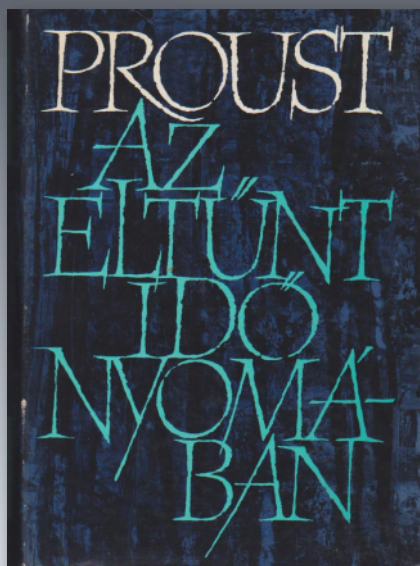
KESERŰ JÓZSEF

KEDVENC KÖNYVEM (MARCEL PROUST: AZ ELTŰNT IDŐ NYOMÁBAN)

Marcel Proust *Az eltűnt idő nyomában* című hétkötetes regényfolyama egyedülálló mű a világirodalomban. Bár előtte is születtek művek, amelyek sikeresen vizsgálták regényírói eszközökkel az emberi tudatot, de ezek egyike sem tette ezt 3587 oldalon keresztül (ennyi a magyar kiadás összterjedelme). S ha ehhez hozzáadjuk, hogy a regény cselekménye – ahogy Gérard Genette, a neves francia irodalomtudós megállapította – összefoglalható egyetlen (!) mondatban („Marcel író lesz.”), akkor valóban el kell ismernünk, hogy egy nem mindennapi művel állunk szemben.

Proust írói módszere sem volt mindennapi. Amikor felismerte, hogy halálos beteg, szakított addigi életmódjával, és minden idejét a regényírásnak szentelte; egy olyan heroikus vállalkozásnak, amelynek ambíciója nem kevesebb volt, mint hogy legyőzze az időt és ezáltal magát a halált. Az első (*Swann*) és a hetedik kötet (*A megtalált idő*) készült el legelőször, a kettő közötti részek száma pedig folyamatosan nőtt. Proust – amíg bírta erővel – csiszolta és javította a közbülső köteteket, s ha lett volna rá ideje, egészen biztosan dolgozott volna még rajtuk. Műve úgy lett befejezetlen, hogy mégsem maradt torzóban.

Ma már csak csodálkozni tudunk azon, hogy az akkor még ismeretlennek számító író kéziratát számos kiadó – köztük a neves Gallimard is – visszautasította. Az indoklás röviden az volt, hogy nem látnak fantáziát abban, ha egy elbeszélő oldalakon keresztül arról nyafog, hogy nem tud elaludni. Proust regényfolyama valóban egy olyan jelenettel indul, amelyben az elbeszélő alvász problémái is szóba kerülnek, de – természetesen – nem ez lesz a legfontosabb ezeken az oldalakon. Sokkal inkább a test és a testtel kapcsolatos nem racionális érzékiség előtérbe állítása és kapcsolata az emlékezéssel. A regényfolyam nyitányát képező elalvás-jelenet mintegy felvezeti a híres madelaine-epizódot, amelyben először jut szerephez Proust „találmánya”, az akaratlan emlékezés.

Miről szól a madelaine-epizód? Az elbeszélő egy fárasztó nap végén meglátogatja édesanyját, aki a tea mellé madelaine-sütitket készít. A teába áztatott madelaine íze különös boldogságérzéssel tölti el az elbeszélőt, aki sokáig nem is érti, mi okozza benne a váratlan örömet. Aztán rájön: ez annak a madelaine-nek az íze, amelyet utoljára gyerekkorában kóstolt, Combrayban, a nagynénjénél. S hirtelen feltáruznak az elfeledettnek hitt emlékek. A korábbi felismerés, hogy a tudatos emlékek korlátozottak, és nem mindent őriznek meg a múltból, egy újabbal egészül ki: az érzékek (ízlelés, szaglás, hallás, tapintás, mozgás) képessé tehetnek bennünket arra, hogy mélyebbre eltemetett emlékeket is előbányásszunk a tudatunkból. Mindez azonban nem rajtunk múlik. Ha Marcel aznap nem kóstolja meg édesanyjánál a teába áztatott madelaine-t, a múltja egy fontos része örökre elveszett volna számára; és ebben az esetben a regény sem íródott volna meg.

Kiderül ugyanis, hogy a múlt feltáruása nem önmagában értékes. Az elbeszélő számára kétségkívül örömetli tapasztalat, hogy eszébe jutnak olyan részletek a gyerekkorából, amelyeket tudatosan már nem volt képes felidézni; ennél azonban fontosabb, hogy ezek a részletek szolgálnak alapul a készülő regényéhez. A madelaine-epizódban Marcel arra döbben rá, hogy pontosan erről – a saját életéről – kell írnia. De nem dilettáns módjára, azaz a megélt élményekhez foggal-körömmel ragaszkodva. Marcel, miközben írja a regényét, egyúttal át is alakítja az életéből vett emlékeket; átlényegíti őket a művészet eszközeivel. Az élet és az irodalom közötti hagyományos ellentétet így sikerül egy csodálatos szintézisben feloldania.

Mert igaz ugyan, hogy az emlékeink tesznek bennünket azzá, akik vagyunk, de az nem kevésbé igaz, hogy – miként Proust mondja – az egyedüli megváltás az, amit a művészet adhat az embernek.

Főszerkesztő: Hodossy Gyula

Vezető szerkesztő:

Petres Csizmadia Gabriella,

Petres Sándor

Örökös munkatárs: Turczel Lajos

A szerkesztőbizottság elnöke:

Fibi Sándor

Tagok:

Hrbáček Noszek Magdaléna

Kalácska József

Klemen Terézia

Krippel Éva

Novák Mónika

Pázmány Annamária

Szokol Dezső

Nyomdai előkészítés:

Václav Kinga

Gyenes Gábor

Nyomja:

Press Group s.r.o., Banská Bystrica

Kiadja:

Katedra Alapítvány

Felelős kiadó:

Hodossy Gyula

Elérhetőség:

Katedra Alapítvány

Palác Duna Palota,

Galantská cesta 658/2F,

929 01 Dunajská Streda

Tel.: 00421 (0)31 552 90 28

E-mail: katedra@katedra.skHonlap: www.katedra.sk

Bankszámlaszám: 1014769018/1111.

Kiadványunkat támogatja a Szlovák Köztársaság Kormányhivatala, a Szlovák Köztársaság Oktatásügyi, Tudományos, Kutatási és Sportminisztériuma.

KATEDRA

mesaník

ročník XXIV., 5. číslo, január 2017

Vydavateľ:

Nadácia Katedra,

Palác Duna Palota,

Galantská cesta 658/2F,

929 01 Dunajská Streda

Tel.: 00421 (0)31 552 90 28

IČO: 35591609

ISSN 1335-6445 ■ EV: 611/08

Časopis vychádza s finančnou podporou

Ministerstva školstva, vedy, výskumu

a športu Slovenskej republiky.

Realizované s finančnou podporou

Úradu vlády SR - program Kultúra

národnostných menšín 2017.

Náklad: 2500 ks

Oznámenie o štruktúre vlastných vzťahov vydavateľa periodickej tlače podľa stavu 31.12.2016 Nadácia Katedra 100%

REDAKcia / SZERKESZTŐSÉGÜNK:

Nadácia Katedra – Katedra Alapítvány.

Palác Duna Palota, Galantská cesta

658/2F, 929 01 Dunajská Streda

Tel.: 00421 (0)31 552 90 28

Honlap: <http://www.katedra.sk>E-mail: katedra@katedra.skkatedra.szerkesztoseg@gmail.com

Minden jog fenntartva.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

A címlap Veres Zoltán Benedek fényképek felhasználásával készült.